# Sarkis Hatspanian: SENİ AFFETMİYEM ULAN!

Posted on 23/02/2015

*"İnsanların haksız yere çektikleri acılara şahitlik edenler, şahit oldukları acıların utançlarını da taşırlar" (J.M. COETZEE)*

*1963-1978 yılları arasında*

*Dikranagert Surp Giragos*

*Ermeni Kilisesi*

*papazlığı döneminde*

*halkının ruhani çobanı*

*olmayı başarabilmiş*

*temiz yürekli BÜYÜK insan*

*DER GİRAGOS'un kutsal anısına!*

Yıl 1980, Garbis aylardan beri polisler tarafından arandığını bildiği halde memleketinden, Khençepek'ten (1) uzaklara düşmeye niyetli değildi. Yoldaşları onu sağ-selamet Suriye'ye ulaştırmayı ona defalarca önermiş olsalar da, usulca reddetmişti. Bir keresinde hatta İstanbul'daki örgüt arkadaşlarının yollamış olduğu önemli bir emaneti almak için *dokunsan elinin sınıra değeceği* Urfa-Suruç'ta bulunuyorken dahi yapılan ısrarlı teklifleri geri

çevirmiş, kalmasının tehlikeli olduğunu bile bile Dikranagert'ine (2) geri dönmeyi yeğlemişti. Dikranagert dersen aslında doğup-büyüdüğü şehrin artık elle tutulur bir Dikranagert'liği de kalmamıştı ya, ne de olsa "Allah vekil-Diyarbekir" hesabı yine de memleketiydi işte! Atatoprağında oturan eloğlu da olsa, toprak el toprağı değildi ya, sonuçta üzerinde yaşadığı öz be öz babasının toprağı değil miydi?

Mardin Kapı mevkiinde küçücük bir avlusu olan evin genişçe duvarlarından birinde üstü Erzurum Ermeni işi kocaman bir halıyla örtülü iç bölmesi bulunan minnacık bir odanın ancak bir mumluk ışık giren ufak penceresinden hep yolu gözleyen Dersimli yoldaşının dışarıyı gözleme nöbetini ondan devralmasının hemen ardından yorgunluktan mest olmuş halde yer yatağına düşüp ölü gibi uyurken aynı rüyayı bu da Allahbilir kaçıncı kez görmeye alışmıştı sanki… Son günlerde, hemen her uykuda hep aynı rüyayı görmesini anlayamıyor ve «*ne bu hikmet, bu işte bir alamet var da, ben anlamıyorum herhal, sonumuz kherli ola*» diye arada kendi kendine söylendiği de oluyordu.

Rüyasında, çocukluğunda ilkokula giderken Türk ve Kürt çocuklarının Ermeni çocuklarının ardından ölesi-öldüresiye görülmemiş bir kovalamacayla koşmaları sonucu, her yakalandığında linç edilircesine dövüldüğü zamanları görüyor, parmaklarını biri biri üstüne getirip de haç yapan müslüman çocuklarının parmaklarıyla yaptıkları haçlara küfür-kafir, lapayla tükürdükleri yetmezmiş gibi, kutsal ibadet merkezleri Surp Giragos'larına bile olmadık hakaretler edişleriyle, tüm sevdiklerine ana-avrat düz gidişlerini sıkça gördüğü kâbuslardan bazen sıçrayarak ve kan-ter içinde uyanıyordu. Son zamanlarda, aynı rüyayı tekrar ve yeniden görüyor olması da çok acaibine gidiyordu!

Küçüklüğünün Dikranagert'inde her Ermeni çocuğunun okula gidiş-geliş anıları herşeyiyle aynıydı, olmaya ki onlar Türk ya da Kürt çocuklarına yakalansınlar, grup halinde saldırılara maruz kalıp telef ediliyor, binbir hakaret ve baskıya uğruyorlardı. Babadan oğula geçen bu alınyazısında kendi döneminin anlatılması pek zor bu ahlâksız- edepsizliklerine öncülük yapan şahıssa Şeyhmus Ziya Kartal (3) adlı belki de diğer çocuklardan bir-iki yaş büyük,

zayıfça, kemik torbası bir oğlandı. Kürt çocuklarının elebaşılığını yapan bu oğlan tüm Ermeni çocukların nefretini kazanmış olmaktan ayrı bir haz duyardı. Haftanın hemen her günü saatler boyu haylazca sokaklarda sürtüp masum Ermeni avına çıkması sanki azmış gibi, Pazar günleri kilise ayininden sonra yemeğe davetli olduğu mümin evlerine yollanan Ermeni papazı Der Giragos'un (4) arkasına düştüğü beş-on kişilik çetesiyle Allah'ın o zavallı kulunu "*Er-me-ni ke-şiş, gö-tü-ne bir şiş*" diye hakarete maruz bırakarak taşlamak ve o tertemiz insanın onurunu kırıp, dini mevkiini taciz etmekten bambaşka bir zevk duyardı.

Garbis küçükken yıllar yılı şahsen yaşadığı o iğrenç davranış ve işkencelerin bilfiil elebaşılığını yapan bu sadistten birgün mutlaka intikam almaya yemin etmişti etmesine de, ondan-bundan o soysuzun İstanbul'da okumaya gittiğini duymuş, bunca zaman zarfında da Diyarbakır'da ne adını duymuş, ne de gölgesine rastlamıştı.

Bulundukları mahallede polisler tarafından ev-ev arama yapılacağı haberi onlara yoldaşlarınca geç ulaştırılmış olduğundan, Garbis'le arkadaşı yanlarında bulunan biri ondörtlü iki tabancayı bellerine, otuzüçlük iki şarjörüyle kabzası katlanır otomatik silahı da büyükçe bir torbaya koyup sırtlayarak kaldıkları evden çıktıklarında saat sabahın yedisi gibiydi. Giderek uzaklaşan polis arabalarının siren seslerine karışan köpek havlamalarının da ancak duyulur olmasına paralel, koşu atletlerini kıskandıracak rekor bir hızla, 5-6 metrelik mesafelerde biribirlerini kollayaraktan, sayılı dakikalar içinde koşar adımlarla tehlikeli bölgeyi terketmeyi başarıp, Khençepek'e yönelmişlerdi bile! … Garbis, hâlâ Surp Giragos'un avlusunda yaşayan Ermeni hısımları Anto Dayılara (5) sığınabileceklerini, kendileri orada kalamasalar bile en azından yanlarındaki silahları onlara güvenip bir müddet saklamalarını rica edebileceğini umut ediyordu.

Surp Giragos'un iki sokak arkasında köşede bulunan Süryani bakkal İbo'nun oğlu Şmun dükkan darabasını açarken, uzaktan karşı taraftan kiliseye doğru yürüyen şahsın kim olduğunu gören Garbis'in vücudunun tüm hücrelerinin birden nasıl titrediğini ve beyin kapağının yerinden aniden fırladığını nereden farkedecekti ki! Garbis'ten topu-topu on-

onbeş metre kadar uzaklıkta, endişesiz, rahat adımlarla, gezinerekten yürüyen bu vatandaşsa, kimbilir ne kadar Ermeni çocuğunun en masum senelerini onlara zehir eden, o güzelim çocukluk yıllarının korkulu rüyası, o yaştaki günahsız melekler dünyasında akılalmaz ruhsal bunalım ve travmalar yaratmış, her Ermeni çocuğunca yaşanmış ortak bütün acıların sembolü haline gelmiş Şeyhmus Ziya Kartal'dı işte!

Doğa üstü bir gücün o soysuzu bugünlerde karşısına çıkaracağının sanki önceden haberini verircesine son zamanlarda o yaratığı habire rüyasına getirip-sokuşturması ne kadar anlaşılmaz ise, çok ama çok uzun zamandan beri beklenmiş bu karşılaşmanın bugün, burada, tam da Diyarbakır Ermeni mahallesi Khençepek'te, hem de Surp Giragos Ermeni kilisesine üç adımlık bir yerde olması hiç de tesadüfi bir raslantı sayılmaz, sayılamazdı! Hani *"olağanüstü hal ve durum"* diye bir laf edilir ya, şimdiki *hal* de, *durum* da bu sözlerin insana *"üstüne bastın kaldır ayağını"* dedirtecek cinsten olanı, ta kendisiydi işte! … An, çok beklenmiş bir adaletin yerini bulacağı andı ve Garbis de bu anı hep düşlemişti ama kaderin bu cilveyi ona şimdi, polisten kaçmakta olduğu böylesi bir ortamda bahşedeceğini düşünemezdi elbet… bu da yaygın bir halk sözünde "Ermeni bahtı" diye adlandırılan ve "Ermeni alınyazısına" eşanlamlı gerçeğin varoluşunun ispatıydı herhalde !

Birlikte olduğu arkadaşa karşıda yürüyen tipin kollanıp takip edilmesi gerektiğini bildirerek adımlarını avına doğru hızlandırırken bir yandan da elini beline götürerek tabancasını yoklamayı ihmal etmedi. Kaderin cilvesi onu bir anda avcı, avlanmakta olduğundan bihaber hemen önünden yürüyen yaratığı da izi sürülen ava dönüştürmüştü. Kilise sokağına girdiklerinde avıyla neredeyse aynı hizaya gelmiş olduğunu görünce, silahını belinden çıkarıp ceketinin içine gizleyerek eliyle göğsüne bastırmışken, kalp atışlarına paralel hızda yürüdüğünün hiç farkında değildi. Köşeyi dönmelerinden hemen sonra takip edildiğini hissedercesine rahatsızlanıp, yanıbaşına varmış olan Garbis'e bakmayı denerken kendine yönelen bir tabanca namlusuyla karşılaşan kişiyse neye uğradığını şaşırmıştı. Afallayan avıyla yüzyüze gelen Garbis'in, elindeki silahıyla ona Surp Giragos'un büyükçe kapısını gösterip «*Gir ulan kiliseye!*» demesiyle, birlikte olduğu Dersimli yoldaşının atik bir şekilde

elinde tuttuğu torbada bulunan tüfeğin namlusunu avlarının sırtına dayayarak görülmedik bir hızla içeri soktuğunu görmesine şaşakalması da bir olmuştu.

Garbis'in içeriye girer-girmez henüz neye uğradığını anlamakta zorlanan avını yakasından tutup, ite-kaka sürükleyerekten, siyah volkanik taş duvarlarla örülü kilisenin ortasındaki devasa tavanı tutan onlarca dikili sütun arasından hızla nasıl geçirerek, her santimetre karesini ezbere bildiği bu kutsal mekanın Ermeni ruhbanların ayin öncesi dini tören elbiselerini giydikleri en dipteki papaz odasına sokmasını görüp de şaşırma sırası şimdi Dersimli yoldaşınındı artık! Olduğu yerde hareketsiz duran ve ödünün bokuna karıştığı korkusundan nefes nefese solurken, bakışlarını yerden ayırıp da başını kaldırmaya cesaret edemeyen avına bakıp «*Dünya sandığından da küçikmiş Şeymus Ziya Kartal, bağh seni çok sevdigin "Ermeni keşiş-götüne bir şiş" diye yıllar yıli hakaret ettigin Der Giragos'umızin odasinda ağirlama şerefine de nail oliyem ya ölsem de gam yemem artığh!*» diyen Garbis'in de aslında içten içe titrediği boğuk çıkan sesinin titremesinden anlaşılıyordu. Nefret dolu bakışlarla avını yukarıdan aşağıya süzüp, içindeki intikam duyguları kabardığı halde onun yüzü yerine öfkeyle ancak yere tüküren Garbis «*Beni tanıdin degil mi itoğlisi, tanımaz olur musun ulan, tabii tanıdın, benim, Cumhuriyet İlkokulindan Garbis, Lice Sarnısköylü demirci Kevork'la, Bışerili Khatun oğlu Garbis'im ulan, aha burda, mehellemiz Khençepek'in hemi de bu havuşunda (6) doğma-büyüme yani, tanıdın degil? Okila giderken hergün peşimize düşip ana-avrat düz giden, dinimize, peygamberimize, namusimiza, anamiza-bacımiza sögen, başımızi taşlan yaran puştoğli… bağh gene karşilaştığh ulan… Dınınizde eger günakh çığharma varsa günakh çığhar da son duani et, çünki senle ben aynı dünyada yaşamayacağız artığh… bu dünyadan göç edecağsan ulan, çocuklığimdan yemin etmişam, seni vuracağam…*» deyip ondörtlü tabancasının mermisini namlusuna sürdü.

Hiç beklenmedik bir şekilde kendiliğinden dize gelen Şeyhmus Ziya Kartal, bakışlarını Garbis'e doğrultarak «*Yerden göge haghlisan Gerbis, ben size çoğh puştlığh, insafsizlığh, ehlaksizlığh, edepsızliğh etmişam doğrisan. Çocuğdığh, bilmiyem ne tesir altinda bu şehrin eni çalişğan, eni namusli insani Ermenilere Allah vekil doğrisin, çoğh namussizlığh etmişam,*

*bilirem… amma sene sene üstine eni soni böyiyip İstanbul'a okimağa gidınca, orada solci-devrımçi olmişam, yaptığim her bişeydan inan çoğh utanmiş, ben baha yerin dibine girmiş girdığim yerden çığmamişam, inan… Geceleri yatağimda ben baha yalanız çociğhlar kimi ağlamiş ha ağlamiş, kan kusmişam ve Allahim-Peyğemberime birgün sizlerlen karşi karşiya gelip, aha böyle sizin kiliseyizde diz çökip dua edenler kimi dize gelıp özir dilemağh, yaptığhım kötilikler için af dilemağh istemışim. O gün meger bugünmiş Gerbis bıremın, bağh bu kutsal yerihızde, papazlarıhızin ayin ettiğhlari yerde diz çökiyem ve senden, ve Allah vekil kötilığ ettigim bütin Ermenilerden af diliyem. Vur beni Gerbis bıremın, Allahina kadar hağhlisan buni yapmağhta, ama bir ricam var, evveli beni affet sona vur. Affet beni, yaptığhlarimdan utaniram vallah, ben saha solci-devrımçi olmişam çoğdan ve senden, sizden, hepinizden, Ermeni milletinden işte özir diliyem bağh…*» demesini şaşırarak dinleyen Garbis'in duyduklarından afalladığı görülüyorsa da, kendini zorlayarak «*Senden ne solci, ne devrımçi olur ulan… puşt, kıbrak, alçak ve soysizdan devrımçi oldığı heç duyılmıştir ulan köpoğlısi, sen beni eşşek yerine alirsan yoğsam… leşini yere sermedan bu kilisemızin papazı, o temiz yürekli insan Der Giragos'lan onin zürriyetinden her kim olirsa her amma herkestan şimdi bin kerem özir dileyecağsan ulan*» derken elindeki tabancayı beline sokuşturup az ötede tüm bunların sessiz şahitliğini yapmakta olan yoldaşına «*kalaşı baha ver*» dedi.

Az önce esir ettiği yaratığın ağzından duyduklarına çok şaşıran Garbis'e bulundukları küçük yerin havasının az geldiği her halinden belliydi ama yıllar önce etmiş olduğu yeminden de vazgeçmemeye kararlı görünüyordu. Refakatındaki arkadaşına «*Bu bizim hesabımiz yoldaş, bizi başbaşa bırakip dışarida beklesen daha iyi olur*» dedi. Dışarı çıkan arkadaşının ardından tekrar avına dönüp, «*Devrımçi olmişsan demağh ha… demağh İstanbul'lara gidip solci olmişsan, şimdi de yalandan özir dilisen ki ben sana aciyam da affedem ha!*» diye çıkışmasına «*Yalan degilem Gerbis, eger baha inanmisan gidip Ziya Gökalp Lisesi'nin yan sokağinda eczakhana üstindeki (….) (7) dernegimiza git de hakkimda sor istesen, ben saha doğrıyi söyledım bıremın*» cevabını alınca, elindeki otomatik tüfeğinin katlanan demir kabzasını sinirinden birkaç kez yan duvarına vurdu-durdu.

Papaz odasını birden anlatılmaz soğuklukta bir sessizlik doldurdu, dizleri üstünde iki büklüm durmaktan yorulan Şeyhmus Ziya Kartal'ın esaretine aldırış bile etmeksizin, pozisyonunu değiştirip sırtını duvara yaslayarak yere oturmasını sinirinden tir-tir titrediği halde öylece hareketsiz ve sessizce izleyen Garbis'in Dersimli yoldaşının '*kendilerini yalnız bırakıp da dışarı çıkma*' teklifine hiç sesini çıkarmadan aynı anda çekip-çıkmasından şimdi ne kadar pişmanlık duyduğu biri bin parça duran yüzünden hemen okunuyordu. İçinden «*ondan bizi yalnız bırakmasını istemeseydim keşke*» diye geçirdi, akabinde «*arkadaşı burada olsa, daha da doğru olurdu belki*» diye düşündü. Kafası karmakarışıktı, ne yapacağını, nasıl davranacağını bilmez, biçare haldeydi. «*Vay itoğli, ula puştoğlipuşta bağh, kıbrağh gidip İstanbul'a devrımçi olmişım diye şımdi benden özir diliysen ha, ula… ben sehin özirının içine edeyim, köpoğli baha beni affet deyisen ha, ula seni affedenin ula*» diye kendi kendini yiyor, kısa kısa adımlarla odada anlamsızca gidip-dönüp-turlarken, kalp atışlarının da giderek daha da hızla çarptığını hissediyordu.

Durdu birden, elindeki silahı sol koltuğunun altına sıkıştırdı, sonra esirine yönelerek ellerinin iki işaret parmağını biri öbürünün üzerine gelecek şekilde haça benzeten şekle sokarak «*Tükürsene ulan, haçımıza tükürsene itoğlu, devrımçilar haça tükürmez degil? Solcilar khristiyanliğha düşman degil deseler de, tükür de hiç olmasa o zaman tükürdügini yalamadığını göreyim ulan!*» diye bağırmasına karşılık onun «*Sen beni aslinda çoğ eyi anlisan Gerbis, çunki şımdi sen de devrımçi olmişsan… ben hatami çoğdan anlamişam, kusurumu bağışliyasan isterem, beni affet ki vicdanım rehetlesin artığh, sona ister vur, ister kır amma evveli beni affet, suçımi affet bavemın, tek rıcam budir*» nakarat halini alan cevabını duyunca daha da küplere bindi ve «*Yokh ulan…seni affetmiyecağam, git geber… cehennema keder yolin var, seni vurmağhtan da beter edecağam ulan…affetmiyam seni puştoğli, defol git buradan ve eyle et ki bir dıha bu dünyada karşilaşmiyağ senlen… çığh ulan kilisemizden, yeter oni kirlettığin alçağh herif, çıkh burdan… Khençepek'ten de siktir ol git, isterem Diyarbakır'dan da gidesen ulan, git işte İstanbul'a, orada senin kimi devrımçi, solci olanlarla sarılin birbirihize güninizi gün edin ulan… ben seni affetmiyem, bilesen…bu benim son sözimdir*» diyerek otomatik silahının otuzüç kurşun alan şarjörünü sanki onun

vücuduna ardı ardına boşaltıyormuşçasına içini boşaltıp, rahatlattı.

Rahatlamış, sakinleşmişti gerçekten… az önce sinirinden bas-bas bağırması üzerine odaya gelen yoldaşını karşısında görünce çok sevindi ve ona keyifle «*Vurdim delikdeşiğh ettım puştoğlini, dahasi vurmağhtan da beter ettım oni, gitsın kendi eceliyle gebersin itoğlisi, ona SENİ AFFETMİYEM ULAN, bu benim SON SÖZİMDİR, defol git dedim!*»

Hafiflemiş yüreğiyle Surp Giragos kilisesinin koca sütunları arasından dışarı çıkarken, ne papaz odasından gelen Şeymus Ziya Kartal'ın inlemeleriyle, hıçkırıklara boğuluşunun giderek gayr-ı insani korkunç bir çığlığa dönüşmesini duyuyor, ne de o seslerin kilise duvarlarına çarpıp gerisin geri o vahşi çığlıkların sahibine dönerek, onu ölmekten beter etmesini umursuyordu artık !

Sarkis HATSPANIAN

Yerevan, 22-23 Ekim 2011

Dipnotlar :

(1): Khençepek şimdiki adı Diyarbakır olan şehrin öbür adı nam-ı diğer Gâvur Mahallesi de olan Ermeni mahallesidir.

(2): Dikranagert şimdi Diyarbakır diye adlandırılan şehre Ermenice verilen addır.

(3): O zaman olduğu gibi şimdi de bir Kürt örgütüne üye olan sözkonusu şahsın gerçek kimliğini kamuoyuna bildirmekten kaçınmak için kullanılan addır.

(4): Der Giragos, 1919 yılında İstanbul'da doğan, 5 Mayıs 1963'de Ermeni Patriği Şnorhk Kalustyan tarafından Üsküdar Surp Khaç Kilisesinde papaz olarak takdis edilmesinin hemen

ardından, 25 Haziran 1963'de görev yeri olan Diyarbakır'ın kendi adını taşıyan Surp Giragos kilisesine giden ve 15 yıllık dini bir hizmetten sonra artık toplumu kalmayan bir kilisenin işlevini yitirmesi nedeniyle, 20 Ocak 1978 tarihinde geri İstanbul'a dönmek zorunda kalması sonrası, Narlıkapı ve Yenikapı kiliselerinde görevine devam eden ve 9 Haziran 1997'de hayata gözlerini kapayan bir din adamımızdır. Batı Ermenistan'da hemen-hemen ayak basmamış olduğu Ermeni yerleşim yeri bırakmayan, özellikle de Diyarbakır, Siirt, Urfa, Mardin, Adıyaman, Malatya, Elazığ, Dersim, Bingöl, Van, Muş ve Bitlis'te ezilerek yaşamaya çalışan halkımızın tüm *son Mohikanlarınca* TAŞRA ERMENİLERİNİN BABASI olarak çok sevilmiş ve sayılmıştır.

(5): Asıl adı Antranik Zor olan Anto Dayı, Dikranagert'i en son terkeden insanlardan biri olup, yazar Şeyhmus Diken'in kaleme aldığı son denemesine adını veren GİTTİLER İŞTE söyleminin de herkes tarafından mutlaka bilinmesi gereken gerçek sahibidir. Kapısı ve pencerelerinin olmadığı zamanlarda bile, virane halindeki Surp Giragos kilisesinin anahtarını cebinde dolaştıran Anto Dayı son söyleşilerinden birinde *"Gittiler işte, hepsi gitti, bir tek ben kaldım geriye. Sahibi de, bekçisi de benim bu kilisenin"* diyerek acı gerçeğimizi dile getiren Diyarbakır'da Ermeni kimliğiyle yaşayan SON MOHİKANLARDANDIR !

(6): Havuş, yerel lehçede avlu anlamında kullanılmaktadır.

(7): (…) işareti o zamanlar varolan bir Kürt örgütlenmesinin adını kamuoyuna bildirmekten kaçınmak için kullanılmıştır.

(*) MAKALE YAZARININ NOTU:

*Dikranagerd Surp Giragos Ermeni Kilisesinin uzun yıllar kapalı kalmasından sonra onarılarak ibadete yeniden açılışına atfen tarafımdan kaleme alınan bu yazıda anlatılanların gerçekten yaşanmış olduğunu belirtmek boynumun borcudur.*

*Anlatımımın kahramanı, çocukluktan okul arkadaşım GARBİS ise, uzun yıllar Diyarbakır mahpusanesinin 5 No'lu zindanında zincirlenerek, en ağır işkence tezgâhlarından geçirildiği halde, düşmana* ser verip, sır vermeyen bir yiğit *olarak faşizme karşı direniş bayrağını en yükseklerde tutabilmeyi başaran o ÇOK AZLARIN en azlarından biri olduğu için de tüm ilerici-devrimci insan ve örgütlerin sevgi ve saygısına layık olmuş çok değerli bir Ermeni devrimcidir.*

*Tarihe ve bilginize sunulur…*